

Mårten Enberg och Anders Pers
Foto: Birgitta Wiklander

VLT:s kamp mot nazismen

Måndagskvällen 13 mars samlade Europaklubben ca 90 personer i Stadsbibliotekets Hörsal för att höra journalisten Mårten Enberg berätta om tidningsfamiljen Pers och VLT:s kamp mot nazismen under andra världskriget. Mårten var tidigare nyhets- och redaktionschef på VLT och har nyligen skrivit en rad artiklar om VLT under andra världskriget då tidningen i sina spalter kämpade mot nazismen.

När andra världskriget bröt ut 1939 förklarade Sverige sig neutralt vilket innebar att landet inte skulle ta ställning för någon part. VLT och Pers stod bakom landets vilja att förbli neutralt som stat och militärt. Men det skar sig i frågan om det bör vara någon skillnad mellan vad en regering tycker och vad en tidning trycker.

För att inte Tyskland skulle tvivla på Sveriges vilja och förmåga att vara neutralt ansåg regeringen att pressen också borde avstå från att uttrycka sympati för endera stormakten. Det vill säga åsiktsneutralitet.

Många tidningar hörsammade regeringens försiktiga hållning och anpassning delvis till följd av Nazitysklands framgångar på slagfältet.

Chefredaktörerna för Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och Göteborgs-Posten, liksom chefen för Tidningarnas Telegrambyrå satte sig i den statliga Pressnämnden som utfärdade varningar och tog fram anvisningar om hur tidningar borde skriva om känsliga saker. Detta hade Anders Pers och Torgny Segerstedt på Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning svårt att förlika sig med.

I en ledare två veckor efter invasionen av Danmark och Norge den 9 april 1940 förklarar Anders Pers att regeringens neutralitetskrav på pressen är orimligt. Han lovade att avstå från ”hetsande språkbruk” men som en tidningsman med hjärta i kroppen måste han få visa sin upprördhet över Hitlers krigföring, ty våra ”sympatier ha varit för finnarna mot ryssarna, liksom nu norrmännen mot tyskarna” skrev han i sin ledare.

Sverige var pressat av Tyskland och tyska ambassaden övervakade kontinuerligt 90 svenska dagstidningar och vad de skrev om Tyskland med dagliga rapporter till Berlin.

Engelsmännen letade 1942 efter ett tidningstryckeri som kunde åta sig att trycka informationsbladet ”Nyheter från Storbritannien”. VLT var det enda tryckeri som tackade ja.

Mitt under kriget skrev Anders Yngve Pers en artikel som fick rubriken ”Den fria pressens uppgift”. Han citerade där några rader som engelska ”The Times” hade publicerat redan 1852, men som är giltig i oroliga tider än idag.

”En regering måste behandla andra regeringar med yttre respekt, hur svart deras uppkomst, hur låga deras handlingar än månde vara. Men lyckligtvis fjättras pressen icke av sådana bojor; medan diplomaterna utbyter artigheter, kan pressen blotta det nedriga hjärta som slår under ett stjärnprytt bröst eller peka ut blodfläckarna på den hand som bär en spira.”

Med andra ord: regeringar kan ha goda skäl att tiga, men pressen ska tala.

Gunnar Gudmundsson

/ /